

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ И ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Антонян Ю.М., Ткаченко А.А., Шостакович Б.В. Криминальная сексология [Текст]: учеб. пособие. / Антонян Ю.М., Ткаченко А.А., Шостакович Б.В. - Москва, 1999. - С. 294.

2. Число зарегистрированных преступлений и преступлений в отношении женщин и несовершеннолетних согласно данным МВД Кыргызской Республики [Электронный ресурс] // - Бишкек: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, 2015. – Режим доступа: <http://new.stat.kg.ru>. – Загл. с экрана.

3. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции [Текст]: монография. / Лунеев В.В. - М.: НОРМА, -М, 1999. - С. 192.

4. Игнатиади А.С., Сидоренко Э.Л. Охрана репродуктивного здоровья нации в российском уголовном законодательстве: направления и перспективы развития [Текст] / Игнатиади А.С., Сидоренко Э.Л. - Ставрополь, 2005. - С. 168.

5. Цэпгэл С.Д. Противодействие сексуальным преступлениям [Текст]: научная статья. / Цэпгэл С.Д. Противодействие преступности: уголовно-правовые, криминологические и уголовно-исполнительные аспекты. Материалы III Российского Конгресса уголовного права, состоявшегося 29-30 мая 2008 года. - Москва: издательство «Проспект», 2008. - С. 519.

6. Борьба с насилием в отношении детей в Кыргызской Республике. Специальный доклад Акыйкатчы (Омбудсмена) Кыргызской Республики. [Электронный ресурс] // - Бишкек, 2015. – Режим доступа: <http://www.ombudsman.kg>. – Загл. с экрана.

7. Преступность и правопорядок в Кыргызской Республике [Текст]: Статистический сборник. / - Бишкек: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, 2015. - С. 79.

8. Как распознать насилие? Защита от насилия и дискриминации [Электронный ресурс] // Baldar.kg: всем о детях. – Режим доступа: http://www.baldar.kg/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=72&Itemid=176 – Загл. с экрана.

9. Борисенко Л. Сажать навечно [Электронный ресурс] // Российская газета. - №6697 (126) от 11.06.2015. – Режим доступа:

<https://rg.ru/2015/06/11/pedofily.html>. – Загл. с экрана.

10. Бумаженко Н.И. Виктимология Учебно-методическое пособие. - Витебск, 2010.

11. Савельева И.В. Уголовно-правовые и криминологические аспекты насильственных сексуальных преступлений против несовершеннолетних [Текст]: научная статья. / Савельева И.В. Законность и правопорядок в современном обществе. - 2010. - №5. - С. 249.

12. Блиндер Б.А. Уголовно – правовая охрана свободы и достоинства женщины [Текст]. / Блиндер Б.А. - Москва, 1991. - С. 28.

13. В Кыргызстане стартовала акция по сбору подписей за введение смертной казни для педофилов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://24.kg/obschestvo/13467_v_kyrgyzstane_startovala_aktsiya_po_sboru_podpisey_za_vvedenie_smertnoy_kazni_dlya_pedofilov. – Загл. с экрана.

УДК 347.963:343.354.2

Бактыгулов А.М.,

КМЮАнын жазык процесси жана прокурордук көзөмөл кафедрасынын окутуучусу.

Бактыгулов А.М.,

преподаватель кафедры уголовного процесса и прокурорского надзора КГЮА

Aibek Baktygulov

teacher of the crime process and prosecutor law faculty

t. +996 (703) 102000

e - mail: baktygulov_aibek@mail.ru

Темирбаев Т.Б.,

КМЮАнын криминалистика жана соттук экспертизалар кафедрасынын ага окутуучусу ю.и.к.

Темирбаев Т.Б.,

к.ю.н., старший преподаватель кафедры криминалистики и судебных экспертиз КГЮА

Tunuk Temirbaev

candidate of legal sciences, senior lecturer of the department criminalistics and forensic

examinations

t. +996 (779) 101225

e - mail: tunuk-temirbaev@mail.ru

**ТЕРГӨӨДӨГҮ ПРОКУРОРДУК
КӨЗӨМӨЛДҮН УКУКТУК ЧАРАЛАРЫН
ЖАКШЫРТУУ**

**ПРАВОВЫЕ МЕРЫ
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА
СЛЕДСТВИЕМ**

**LEGAL MEASURES TO IMPROVE THE
PROSECUTOR'S SUPERVISION OF THE
INVESTIGATION**

***Аннотация:** Макалада прокурордук көзөмөл, тергөө учурундагы прокурордук көзөмөл жана прокурордук көзөмөлдү жакшыртуу үчүн укуктук чаралар каралды. Азыркы учурдагы прокурордук көзөмөлдүн абалы жана анын көйгөйлүү маселелери талданды.*

***Аннотация:** В статье рассматриваются вопросы прокурорского надзора в целом, во время следствия и правовые меры совершенствования прокурорского надзора. Проводится анализ современного состояния прокурорского надзора и его проблем.*

***Annotation:** This article examines the issues of prosecutor's supervision in general, during the investigation and legal measures to improve the prosecutor's supervision. An analysis is made of the current state of prosecutorial oversight and its problems.*

***Негизги сөздөр:** прокурордук көзөмөл, тергөө, укуктук чаралар, талдоо, мыйзам, көзөмөл, жоопкерчилик.*

***Ключевые слова:** прокурорский надзор, следствие, правовые меры, анализ, закон, надзор, ответственность.*

***Keywords:** prosecutor's supervision, investigation, legal measures, analysis, law, supervision, a responsibility.*

Актуалдуулугу болуп бул прокурордук көзөмөлдүн тергөө учурунда эң маанилүү, жоопкерчиликтүү экендиги жана адамдардын, жарандардын укугун жана эркиндигин коргоо максатында мыйзамдардын аткарылышына көзөмөл кылуусу. Эгерде бул көзөмөл туура болбогон, же болбосо толук түрдө өткөрүлбөсө адамдардын, жарандардын укугун бузганга жатат. Азыркы учурда бул тууралуу толгон

токой, көйгөлүү маселелер бар. Алардын бири болуп тергөө учурундагы көзөмөл болуп саналат, анткени иш козголгондон кийинки эң жоопкерчиликтүү бөлүгү болуп саналат.

Тергөө учурундагы прокурордук көзөмөлдүн жакшыртууга ар кандай укуктук чаралар мамлекет тарабынан көрүлгөнү менен алар жетишсиз, аз көңүл бөлүнүүдө жана көрүлсө дагы иш жүзүндө толук аткарылбай келет. Бул кадамга баруусуна мамлекетибизде болуп жаткан өзгөрүүлөр түрткү болуп саналат. Биз чара көрүү менен бир гана прокурордук көзөмөлдү жакшыртып тим болбой, биз мамлекетибизде мыйзамдуулуктун жана укуктук тартиптин бекем болушуна жол ачкан болобуз [1].

Макаладагы эң негизги максат мыйзамдуулуктун кепилдиги болгон, прокурордун көзөмөлүн жакшыртууга шарттар жана анын көйгөлүү, оорчундуу маселелерин карап чыгуу болуп саналат. Көз алдында калган маселелерге көз чаптырып, ал маселелерге кандай чара колдонууга болоору каралган.

1. Азыркы учурдагы тергөөдө прокурордук көзөмөл жана анын абалы. Прокурордук көзөмөл эки маселени карайт анын биринчиси адамдардын жана жарандардын укуктарын коргоо жана экинчи маселеси мыйзамдуулуктун сакталышын камсыз кылат. Андагы маселелери аткарылган жумуштун жыйынтыгы адамдардын жана жарандардын укугун жана эркиндигин ошондой эле кызыкчылыктарын коргоо болуп саналат.

2. Акыркы учурда теория жана практика жагынан да жетишсиз көңүл бөлүнгөнү барыбызга маалым. Ал жетишсиздик укуктун бузулушуна алып келет. бул жерде эки түшүнүк бар таасирдүүлүк жана жыйынтык ошол нерсенин негизинде биз ага баа бере алабыз. Андан сырткары тергөөнүн кыска мөөнөттө бирок сапаттуу аткарылышына көңүл бөлүүбүз керек [2].

Прокурор алдына кандай гана максат койбосун ал аткарган жумушу мыйзамдуулукту бекемдөө болуп саналаарын унутпоосу зарыл. Прокурордук көзөмөл мыйзамдардын сотко чейинки процесске аткарылышын тагыраак айтканда жазык-процессуалдык мыйзамдын бузулбоосу зарыл. Айрыкча конституциялык укуктары. Алар көзөмөл жүргүзүп жатканда бир гана мыйзамсыз иштерди же болбосо аны жок кылуу гана эмес, алардын алдын алуусу да зарыл.

Прокурордук көзөмөлдүн теориясында алардын милдеттери мыйзамды бузбоо үчүн алдын ала чара көрүү болуп саналат. Ал милдетемелерге мыйзамдын колдонулуп жаткандыгын текшерүү жана мыйзам бузулган учурда мыйзам бузуучуга жоопкерчилик тарткандыгын көзөмөл кылуусу зарыл. Ошол мыйзам бузууга жол бербөө үчүн атайын чараларды колдонуу жана андай мыйзам бузуучулук кайра кайталанбасы үчүн алдын ала эскертүүсү керек. Өз убагында тергөөчүнүн кол алдында болгон кылмыш ишин кароодо бир гана тергөөчүнүн каталарын табууга эмес, тергөө жүргүзгөн органдардын дагы мыйзамсыз иштерин табууга жана алар канчалык денгээлде өз ишин аткарып жатканын биле алса болот [3].

Прокурордун дагы башка милдети болуп каттоо, арыздарды кабыл алуудагы кылмыш жасалган же болбосо даярдалып жаткан кылмыш тууралуу маалыматтарды алуу каттоо мыйзамдуу түрдө болуп жаткандыгы болуп саналат. Кылмыш ишин ар тараптуу, толук жана көз карандысыз изилдөөсү үчүн башка тергөөчүгө өткөрүп берүү да прокурордун милдети. Төмөндө айтып кеткен милдеттер баардыгы аткарыла бербейт, демек мыйзамды бузууга жол берилип жатат.

Эң жөнөкөй мисалдар тергөө учурунда толук изилденбей кылмыштын бети ачылбай, мөөнөтүнөн өтүп кеткен учурлар көп кездешет мына ушул сыяктуу мыйзамсыз көрүнүштөрдү прокурор көзөмөл жүргүзүп, алдын алууга чараларды көрүүсү зарыл.

Кылмыш иши козголгондон соң тергөө иши башталары менен тергөөчү ишке киришүүсү зарыл анткени мөөнөтү өтүп кетпөөгө тийиш. анча оор эмес кылмыш бир ай мөөнөтү ал эми калгандарына эки ай берилген болсо анын баары иш жүзүндө андай болбой калган учуру көп [4].

Мындан тышкары тергөө ишиндеги маалыматтар сыртка чыгууга же болбосо бейтааныш адамдар билүүгө мүмкүн эмес, анткени бул учурда мыйзамсыз жагдайга дуушар болушу мүмкүн. Тергөөчү тарабынан алынган маалыматтын ачыкка чыгуусу бул иш боюнча далилдерин жоготуп алуусуна, кылмыш кылган жактын качып кетүүсүнө алып келет. Мындай маалыматтын ачыкка чыгуусу күнөөлөнүп жаткан адамдын, жабырлануучунун укуктук жана мыйзамдык кызыкчылыгын бузган болуп саналат.

Мына ушул сыяктуу мыйзамсыз көрүнүштөргө кабылбоо жана анын алдын алуу бул прокурордун

көзөмөлү аркасында жүрөт. Эгерде көзөмөлдүн жакшы болуусуна чаралар өз убагында көрүлбөсө анда жарандардын жана адамдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын бузган болуп саналат. Прокурордун түздөн түз жумушу мына ушул сыяктуу тергөө учурунда мыйзамдын сакталышын камсыздоо болуп саналат.

Прокурордук көзөмөлдүн азыркы учурдагы эң башкы көйгөйү бул тергөөдөгү мыйзамдуулуктун сакталышы. Прокурордук көзөмөлдүн анын аткарган жумушунун жакшы жыйынтыгы бул статистика белгилеген жыйынтыктар менен чектелип калбоосу зарыл. Анткени статистикада берилген маалыматтар сандык көрсөткүчтө көп болгон учурда прокурордук көзөмөлдү жакшы эсептөөгө болбойт. Анын сапаттык көрсөткүчүнө маани берсек алардын жоопкерчилиги артып мындан да жакшы көрсөткүчтөргө жетет деп эсептейм. Прокурор эле эмес тергөөчүлөр тарабынан да мына ушул маселе оор болуп келет. Сандык көрсөткүчкө жетүү максатын коюп анын сапаттык көрсөткүчүнө маани берилбей калгандыгы айдан ачык маселе.

Мисалга ала турган болсок өткөнү жылдарга статистика салсак салыштырмалуу бара-бара саясий, экономикалык жана социалдык өзгөрүүлөр мамлекеттин жана ошондой эле бийликтин бардык бутактарына өз таасирин тийгизүүдө. Анын арасында прокурордук көзөмөлдүн бар экендиги талашсыз маселе болуп саналат.

Албетте, бардык аткарылган иштер түздөн түз баалоо критериясы болуп анын жыйынтыгы саналат. Жыйынтык дегенибиз мыйзамдуулуктун жана мамлекетибиздеги укуктук башкача айтканда тартиптик абал менен ченелет. Бирок ага карабай эмнени жыйынтык деп саноого болоору так аныктамасы жок.

Азыркы учурда прокурордук көзөмөлдүн тергөөдө аябай жаман көрсөткүчтө деп так айта албайбыз анткени өлкөбүздөгү туруктуулук жана мыйзамдуулук ага далил боло алат. Бирок бизге билинбеген байкалбаган мыйзам бузуулар кездешет. Алардын бири тергөө иши өтүп жаткандагы прокурордун көзөмөлү болуп саналат [5].

Прокурордук көзөмөлдүн тергөөнү жакшыртуу үчүн укуктук чаралары.

Прокурордук көзөмөл төмөндө айтылып өткөндөй мыйзамдуулукту кепилдиги экенин жана эң маанилүү болугу бул тергөө учурундагы көзөмөл. Тергөө учурунда прокурордук

көзөмөлдү жакшыртуу үчүн мамлектик деңгээлде укуктук чаралар көрүлүп келет. Бирок бул укуктук чаралар толук иштебей же болбосо иштебей калган учурлары көп деп айтсак да болчудай.

Эң башкы чаралары болуп бул жогору турган прокуратуранын көзөмөлүн күчөтүү зарыл. Анткени эгерде андан жогору турган прокурорлордун көзөмөлү жакшы болсо андан төмөн турган прокурорлор тергөөдө жана башка учурларда өз ишин жогору кылуу максатында сандык дагы, сапатык дагы көрсөткүчкө жогорулайт. Ал төмөндөгү багыттарда жүрүшү мүмкүн:

- көзөмөл жүргүзүүчү органдардын өз убагында эң башкы милдети болгон мыйзамдуулукту бекемдөө, анын алдын алуу багыталган иш чараларды кароо;
- көзөмөл жүргүзүүчү органдардын аткарган ишинин жыйынтыктарынын анализин өз убагында андан төмөн турган прокурорлорго жеткирүү;
- прокурорлордун жумуш учурунда кетирген каталарын өз убагында жок кылууга чараларды көрүү;
- укук бузууда практика жүзүндө жаңы саналган бардык жетишкендиктерди колдонуу жана аны менен камсыз кылуу;
- өз алдынчалыгын камсыз кылуу да эң маанилүү болуп саналат;

Ошентсе дагы бардык күчүн, жардамын райондук жана шаардык прокурорлордун мыйзамдуулуктун аткарылып жатышына көзөмөлдү жакшыртууга багытталуусу зарыл. Прокурорлордун методикалык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууда көзөмөлдүн жакшыртууга жана аткарылган жумуштун жыйынтыктуу болуусуна салымы чоң болуп саналат.

Андан кийинки эң негизги багыт бул мыйзамды бузуучуларды таап чыгуу жана ага түрткү болгон жагдайларды аныктоонун тактикасы жана методикасын жакшыртуу. Эң алгач эле прокурордук текшерүүнү жакшыртуу бирок тилеке каршы андай эмес экендигине күбөбүз. Прокурорлордун текшерүү ар дайым даярданып барышпайт анын кесепетинде үстүртөн жана башка мыйзамдарды бузуу аныкталбай калат, кандай жагдайлар түрткү болгону да маалым болбойт. Мына ушул жетишпестиктерди жок кылуу менен прокурордук текшерүүнүн сапаты жогорулайт [6].

Прокурордук көзөмөлдүн кылмыш ишин тергөө ишин токтотулуусундагы мыйзамдуу жана негиздүү экендигине дагы чоң көңүл болуусу

зарыл. Бул эң негизги мыйзамдуулуктун сакталуусунун дагы бир бөлүгү болуп саналат. Тергөө ишинин мыйзамдуу токтолуусунун прокурордук көзөмөлдүн:

1. тергөөчү мыйзамдуу жана негиздүү чечим кабыл алгандыгы;
 2. катышуучулардын укук жана кызыкчылыктарында мыйзамдуулукту сактоо;
 3. кылмыш кылган адамды издөө жана иликтөө учурунда мыйзамдуулукту сактоо.
- Тергөө ишинде прокурорго коюлган маселелер:
- кылмышкерди издөөдө өз убагында мыйзам бузулган учурларды аныктоо, изилдөө жана аны жок кылуу;
 - тергөө ишин токтотуу дагы мүмкүн болсо анын себептерин өз убагында кароо;
 - тергөөчүнүн тергөө ишинин токтолуусу мыйзамдуу экендигине көз салуу башкача айтканда көзөмөлдөө;
 - тергөө иши токтотулгандан соң андан кийинки чараларды көрүү жана анын кайталанбасын текшерүү көзөмөл кылуу.
 - Тергөөчү тарабынан прокурорго жөнөтүлгөн аныктаманы толук изилдеп чыгуу мындайча айтканда мыйзамдуулуктун текшерүү.

Аныктаманы изилдөөдө бардык негиздерин кандай жана кантип болгондугун толук түрдө кароого тийиш жана эн башкысы мыйзамдуулук сакталганбы деген суроого жооп издөөгө зарыл. Тергөөчү тарабынан мындай мыйзамсыз кетирген каталар болсо ал ишти кайра карап чыгууга башкача айтканда ишти кайра тергөө ишин жандардырууга прокурор кайра жөнөтүшү мүмкүн. Ал эми эгерде прокурор тарабынан бул чаралар көрүлбөй калса адамдардын жана жарандардын укугун жана анын кызыкчылыктары каралбай укук бузуу, мыйзамсыз көрүнүш болуп калышы да мүмкүн.

Тергөөдө ар бир тергөөчү тарабынан аткарылган иштерди прокурор көзөмөл жүргүзүү менен мыйзамдуулуктун кепилдиги болгонун далилдейт. Ошондуктан башкы прокурор тарабынан андан төмөн турган прокурорлорго ар дайым көзөмөл жүргүзүп жана алардын жоопкерчилигин жогорулатуу максатында өз алдынча чара көрүүсү керек.

Конституциябызда адам жана анын укуктары жана эркиндиктери эн башкы баалуулук жана анын сакталуусун, корголушу бул мамлекеттин милдети деп бекитилгенден сон мамлекеттин

кепилдиги болгон прокурорлор милдетин туура так аткарышы керек. Ал үчүн бир гана тергөө учурундагы прокурордун көзөмөлүн жогорулатуу эмес андан башка дагы көзөмөлдөөсүндөгү иштердин жакшыртууга жана жакшы анын өнүктүрүүгө багытталган иш чараларды өткөрүү каралышы зарыл [7]

Демек тергөөдөгү прокурордук көзөмөлдүн бир гана сандык көрсөткүчүн эмес анын кандай аткарылгандыгын жана жыйынтыгын эске алуу керек. Прокурордук козомолдун эффективдуулугун жогорулатуу коюлган маселелерди чечүүдөгү жыйынтык, башкача айтканда мыйзамдуулукту бекемдөө болуп саналат.

Тергөө учурунда прокурордук көзөмөлдүн жакшыртууга прокурор көзөмөлдү күчөтүү, ал эми тергөөчүнүн жоопкерчилигин жогорулатуу керек. Ошондо дагы бирин бири толуктоо менен алардын аткарган жумушу дагы сандык жана сапаттык көрсөткүчтө жогорулайт. Мамлекет тарабынан жана ошондой эле башкы прокурор тарабынан мамлекеттик денгээлдеги бардык чаралардын көрүлүүсү зарыл.

Укуктук мамлекетти куруу учун адамдарын жана жарандардын укуктарынын бузулушуна жол бербөө максатында прокурордук көзөмөл иш алып барат. Бирок тилекке каршы мыйзамдуулук бардык эле бөлүгүндө сактала бербейт жана мыйзамсыздыкка жол берген учурларга күбөбүз.

Келечекте укуктук жана адилеттүү мамлекет болуп жашайбыз десек төмөндө айтылган чараларды көрүүбүз керек деп ойлойм.

КОЛДОНУЛГАН МАТЕРИАЛДАР:

1. Барабаш, А. С., Прокурорский надзор за следствием [Текст]: методическое пособие / А. С. Барабаш. - М., 2011. - С.96.

2. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесс кодекси [Электронный ресурс]: // 30 июнь 1999 ж. N62 Информационно-правовая система «ТОКТОМ мамлекет Про». – Режим доступа: http://www.toktom.kg/?comp=main&m_t=1. – Загл. с экрана.

3. Ястребов, В.Б. Основные проблемы совершенствования прокурорского надзора. [Текст]: методическое пособие /В.Б. Ястребов. - М., 1997. - С.123.

4. Тенизбаев, К.А., Токтомаев, А.Р. Жазык процесс: методическое пособие [Текст]: / К.А. Тенизбаев, А.Р. Токтомаев. - Б., 2011. - С.78.

5. Басков В.И., Коробейников Б.В. Курс прокурорского надзора. [Текст]: учебное пособие /В.И. Басков, Б.В. Коробейников. - М., 2003. - С.54

6. Басков В. И. Прокурорский надзор. [Текст]: учебное пособие /В.И. Басков. - М., 2000. - С. 512.

7. Винокуров Ю. Е. Прокурорский надзор. [Текст]: учебник /Ю. Е. Винокуров. - М., 2005. - С. 460.

УДК 347.963.1:342.72/73

Бегиев Өмүрбек Аданович,
КМЮАнын юридикалык колледжинин окуутучусу
Бегиев Омурбек Аданович,
преподаватель юридического колледжа КТЮА
Begiev Omurbek Adanovich,
Teacher of the legal college KSLA
mob. tel.: +996 (554) 113351
e-mail: Uk.begiev@mail.ru

ИЗИН СУУТПАЙ ИЗДӨӨНУ ЖҮЗӨГӨ АШЫРУУДА ИНСАНДЫН УКУГУН ЖАНА ЭРКИНДИГИН САКТАЛЫШЫН КӨЗӨМӨЛДӨӨДӨ ПРОКУРОРДУН ЫЙГАРЫМ УКУКТАРЫ

ПОЛНОМОЧИЯ ПРОКУРОРА ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ НАДЗОРА ЗА СОБЛЮДЕНИЕМ ПРАВ И СВОБОД ЛИЧНОСТИ В ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

PROSECUTOR'S POWER AT SUPERVISION ON HUMAN RIGHTS AND FREEDOM WHILE SEARCHING-OPERATING ACTIVITIES

Аннотация: Бул илимий макалада изин суутпай издөөнү жүзөгө ашырууда инсандын укугун жана эркиндигин сакталышын көзөмөлдөөдө прокурордун ыйгарым укуктары каралган.

Аннотация: В научной статье раскрываются полномочия прокурора при осуществлении надзора за соблюдением прав и свобод личности в оперативно-розыскной деятельности.